

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG**HLAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**

**SESOTHO PUO YA LAPENG
BOEMO BO PHAHAMENG
(Pampiri ya Boraro)**

MARANGRANG A THUSANG HO TSHWAYA

**KAROLO A
MEQOQO**

Tselo ya ho tshwaya

Diphoso: 9

Diphoso tsa mopeleto: mp

- ntsha ho ya ka mosebetsi wa moithuti
- 2. Tsa puo: p
- 2. Tsa polelo e sa utlwahaleng: sehella mola
- 2. Tsa ho kopanya mantswe: ho a arohanya: /
- 3. Tsa matshwao a puo: mt

Dikahare: 12

- 12 – 9: di a hohela le boiqapelo bo hlwahlwa
- 9 – 6: di a hohela empa di itlhokela kgohedi e matla
- 6 – 4: di a baleha
- 3 – 0: ho boima ho latela dintlha ka botlalo

Puo: 10

- 11 – 10: puo e balehang ebile e na le mokgabiso
- 9 – 7: puo e otlolohileng, e balehang
- 6 – 4: puo e nang le diphoso empa e baleha
- 3 – 1: puo tletseng diphoso, ho boima ho utlisisa se ngtosweng

Sebopheho: 7

- Selelekela: 3
- Mmele: 2
- Qetelo: 2

Makgethe: 2

KAROLO YA B

2. DITEMA Lengolo la setswalle

2.1	Sebopoho	(6)	A terese Letsatsi	(2) (1)	
	Ditumediso	(2)	qalo qetelo	(1) (1)	
	Sebopoho sa Bokahare ba lengolo			(3)	
	Selelekela			(1)	
	Mmele			(1)	
	Qetelo			(1)	
	Dikahare di nyalana le sehlooho	(5)	bokgabane bohare tse sa kgahleng	(3) (2) (1)	
	Puo	(3)	e kgabane e bohareng e sa kgahleng	(3) (2) (1)	
2.2	Makgethe Lengolo la Semmuso	(1)		(1)	[20]
	Sabopoho	(5)	Aterese ya 1 letsatsi Aterese ya 2	(2) (1) (2)	
	Ditumediso	(2)	qalo	(1)	
	Bokohane	(3)	qetalo Selelekela Mmele Qetelo	(1) (3) (2) (1)	
	Dikahare-di nyalane le Sehlooho	(6)	bokgabane bohare tse sa kgahleng	(3) (2) (1)	
	Puo	(3)	e kgahleng e bohareng e sa kgahleng	(1) (1) (1)	
	Makgethe			(1)	[20]

POTSO 33.1 Tlaleho

Sebopoho	(3)
Lekgathe	(2)
Dikahare	tse kgahleng tse bohareng tse sa kgahleng
Puo	e kgahleng e bohareng 3 sa kgahleng
Makgethe	(1)

3.2 Tsebiso

Letsatsi	(1)
Tulo	(1)
Nako	(1)
Lebitso Mokgatlo	(2)
Lebitso la Mongod	(2)
Lenane tsamaiso	(6)
Pulo le Kwalo	(2)
Ditho tse teng	(1)
Matsotso e fetileng	(1)
Tsa latsatsi	(2)
Puo e kgabane e bohareng	(3) (2)

3.3 Histori ya bophelo

Boitsebiso ba hao	letsatsi la tlhaho letsatsi la tlhokahalo	(2) (2)
Dintlha tsa bophelo:	Mora / Moradi tlhahlamano batswadi lagolo	(2) (2) (2) (2)
Puo e amohelehileng bohareng	(4)	
Mokwallo	(2)	
Makgethe	(2)	
	[20]	

4.1 Papatso

<u>Puo</u>	(3)	E be nka reka? Dintlha ka botlalo e atametseng papatso (2) e bo hareng (1) e tsamaelaneng (1)
<u>Dikahare</u>	(4)	
di tsamaelana le se bapatserang k.h.r. (di holela)		(2)
di bohareng		(1)
tsé sa tsamaelaneng le papatso		(1)
<u>Setaele</u>	(2)	
se hohelang		(2)
se sa hoheleng		(1)
<u>Makgethe</u>	(1)	[10]

4.2 CV

<u>Puo</u>	(4)	e kgabane (3) e mahareng (2) e seng kgabane (1)
<u>Dikahare</u>	(4)	
tse tsamaelamang le mosebetsi		(2)
tse bohareng		(1)
tsé sa tsamaelaneng		(1)
<u>Sebopoho</u>	(2)	
Bowena		
Thuto		
Mosebetsi		

KAROLO YA C**POTSO 5
DITSHOMO LE TSA SETSO**

- 5.1.1 – Maele a mangata a na le moetsi le ketso
   – Moelele wa ona ha o pepeneng
   – A ultwisisheha le hona ho amoheleha setjhabeng seo a se
     sebediswang ho sona
   – Maele a toba taba mme thuto ya ona e totobetse. (8)
- 5.1.2 – Ngwana tadi o tsejwa ka mereto.
   – Monono ke mohodi ke mouwane
   – Kgomo e tswala tahleho
 (HO SHEJWE MEHLALA YA BAHLAHLOJWA) (4)
- 5.1.3 Maele ha a fetoha sebopehong ha maelana ona a fetofetoha ho ya ka
 tshebediso ya ona dipolelong. (2)
- 5.2.1 Lehala (1)
- 5.2.2 Mofutswela (1)
- 5.3.1 Pina ya ntwa / ya banna ha ba itokisetsa ho futuha, ba binela fatshe ho
 hlomohilwe, ho tebisitswe mantswe. (2)
- 5.3.2 Boithabiso ba basadi le banana moo ba kgumamang ka mangole ba
 itshwere thekeng ka matsoho ba nto ya pele le morao ba phahamisitse
 hlooho. (2)
- 5.4.1 O re hlahisetsa mophetwa wa sehlooho. (1)
- 5.4.2 "Ke tshomo ke mathetho". (1)
- 5.4.3 Ho ruta bana, ho kgalema le boitshwaro bo botle (2)
- 5.4.4 – Ditshomo di tlosa bodutu
   – Di ruta bana ho hlompha batswadi, batho bohole ba baholo esita le bona
     ba banyenyane.
   – Di boloka nalane
   – Thuto keletsi
   – Ho thibela bana ba se wele kotsing
 (KGETHA TSE THARO FEELA ho tseba ho pheta pale.) (3)
- 5.4.5 – Moetapele
   – Mohanyetsi
   – Moqabanyi (3)

KAPA

5.5 SEBOPEHO SA DITSHOMO

- Selelekela: Ba re e ne e re .....
  - Tsebiso ya baphetwa: Kgubetswane le Talane
  - Qaka: Yaba o a nyalwa – e hlahella ka pelenyana feela.
  - Bohare: -Dintlha di hlahlamana ka potlako
  - Pina e kgutsufatsang tse etsahetseng le ho phaphamisa bamamedi
  - Baphetwa ha ba hliloswe ka botebo

  - Mokwallo: ke tshomo ka mathetho
  - Dipolelo di hokahanngwe ke “jwale” kapa “yaba”
  - Ho phetwaphetwa mantswe ho hatella: “a ya, a ya, a ya, a ya ...”
  - Makgathe a na a le ho kopakopana: lekgathe le fitile le hlahlangwa ke lekgathe lejwale
  - Mantswe a seng a sa sebediswe puong ya Sesotho, a sebediswa HO HLAHLOJWE DIKARABO TSA BAHLAHLOJWA) – Ba qala dipolelo ka makopanyi
- (20)

5.6.1	Dithhako	– di mefuta e mmedi, e kgolo kapa e tona le Namahadi di etswa ka bohato bo kantle ba tlhako ya kgomo.
5.6.2	Diphalafala	– le tsona ho na le e tona le e namahadi. Tsona ho ne sebediswa lesapo la mmopo wa kgomo kapa lenaka la kgomo.
5.6.3	Ditotojane	– di etswa ka masapo a diphoofto tse kgutshwanyane tse ruilweng e leng nku le podi. Mosebetsi wa tsona ke ho laola motho ya kulang.
5.6.4	Mmantaane	– tsona di etswa ka masapo a diphoofto tsa naha jwaloka tshwene le thakadi.
5.7	Di ne di etswa ka masapo a diphoofto tse shweleng.	(2) [30]

POTSO 6 MOQOQO

6.1.1	– Ba na le tumelo ya hore ha o ile sepetlele ba tla o qetella / ba o bolaye. – Ba nahana hore o ilo shewella moo / lefu.	(2)
6.1.2	– Ha ba se ba hlolehile mme e se e le ho ya shwella moo. – Ha ba se ba le makgatheng a lefu. – Ha ba se ba hloleha.	(2)
6.1.3	– Ho hlwekile – Ho alotswe hantle – Ho kgutsitse – Bakudi ba robaditswe mealong e mesweu – Ho hlakotswe hohle. (KGETHA TSE THARO FEELA)	(3)

- 6.1.4 Ba tshwara hantle ha ba bang ba tshwerwe hampe ho ya ka dipetlele, baoki le dingaka. (2)
- 6.1.5 – Ba tshaba ho kgutlela mahaeng, ha ba sa batla ho ya sebetsa.
– Sepheo ke hore ba seke ba tlswa ke batho ba habo bona hobane ba nahana hore ba phetse. (4)
- 6.1.6 – Ba nyefola meriana
– Ba otla baoki
– Ba tletleba ka bohloko ba nalete
– Ha ba batle ho peitwa
– Ba tletlebe ka dijo tsa sepetlele
– Ba iketsetsa boithatelo
– Ba na le lenyatso / ba tella.
(KGETHA TSE HLANO Ba bona eka ba kgethollwa.) (5)
- 6.1.7 – Ba tletseng leqhoko, ba bona hore bakudi ha ba kule ba mpa ba iketsisa.
– Ba hloka tlhompho, ba fela pelo.
– Ba bang ba na le mamello tlhompho le tlhokomelo.
– Ba dula ba thabile ba buisana le bakudi hamonate. (4)
- 6.1.8 – Ke mooki wa pele eo e leng yena mothei wa mokgatlo kapa mosebetsi ona wa baoki.
– Mosadi wa lampi / Nese (3)
- 6.1.9 Bonyane hora kapa tse pedi / motsheare (2)
- 6.1.10 – Matsatsing a kajeno bakudi dipetleleng tsa mmuso ha ba fumane tlhokomelo / pheko e ntle ho baoki, empa ha se baoki kaofela.
– Ho na le kgaello e kgolo ya dingaka le baoki, qetellong bakudi ha ba fumane tlhokomelo e ntle.
(HO SHEJWE DINTLHA TSE DING) (2)
[30]

KAPA

- 6.2 Mongodi o re hlokomedisa nneta ya hore dimela di a phela, jwalo ka ha le rona re phela. O re ho phela ha tsona re ho bitsa ho mela, mme o fumane e le tshebediso e nepahetseng ya puo hore re re di a mela hobane hoja re sebedisa lentswe la hore di a phela, re ne re tla ikutlwa re le molato ebole re le sehloho ha re hata kapa re palama hodima mohlwa, kapa ha re kgola ditholwana esita le ha re kga meroho, diketso tseo tsohle e ne e tla ba tse utlwisang dimela bohloko.

Dimela tsena di a phefumoloha ebole di iketsetsa dijo di be di ipolokele tseo di sa di hlokeng. Dintho tse thusang dimela ha di iketsetsa dijo ke botalana, kganya le moyo. Dimela di mefutafuta, ho na le tse phelang ka tse ding ka hore di tsetele metso ya tsona sejalong seseng, mme di je mmoho. Ho na le mofuta o mong wa dimela tse thusanang ka hore di fapanyetsane ka melemo, mme ketso ena ke e tsotehang hoo ditjhaba di ka nkang malebala dimeleng tsena.

Dimela di na le mekgwa ya ho boloka moloko ka ho ikatisa. Hona ho kgoneha ka ditsela tse sehlotshwana. Dimela tse ding di ba le dipalesa tse nang le lero le monate kapa monko o monate, o hohelang dikokwanyana esita le dinonyana ho tla dula ho tsona. Diphedi tsena tse hohetsweng di nka dithotse tsa botona di yo di kopanya le tsa botshehadi ha di ntse di dula ho dipalesa ka ho fapana. Le batho ba a thusa ho kopanya dithotse tse tona le tse tshehadi tsa dijalo, ka hore ha ba jele tholwana ba yo lahla pete ya yona kaekae. Ka mokgwa oo, paballo le katiso ya semela seo e a atleha. Ha motho a hometswe ke bohome, e se e le ha a thusa paballong le katisong ya dimela, hobane ha a itlhota bohome boo, bo tla jaleha moo a tleng ho bo lahla teng. Dimakatso tsena tsohle di etsa hore re rorise Mmopi wa tsohle, mme re nne re hoeletse jwalo ka mangeloi re re o a halalela morena Modimo wa makgotla.

[30]